

Autenticitatea și originalitatea fiecărui popor sunt caracteristici ale potențialului creator al acestuia. Meșteșugurile populare ocupă un loc aparte în cultura materială și spirituală a oricărui popor, acestea având un rol deosebit în istoria devenirii acestuia. Meșteșugurile fac parte din cultura tradițională și populară care reprezintă „ansamblul creațiilor unei comunități culturale fondate pe tradiție”, iar formele pe care le îmbracă cuprind, printre multe altele: limba, literatura, dansul, mitologia, muzica, jocurile, obiceiurile, riturile, artizanatul, arhitectura etc. Parte intrinsecă a culturii tradiționale, arta populară românească, prin diferitele sale forme, scoate în evidență sufletul românului, viața lui însăși. Din acest punct de vedere, meșteșugurile artistice sunt considerate ca fiind domeniul cel mai expresiv al culturii tradiționale. Meșteșugurile acoperă un spațiu foarte mare al activităților umane, teaurizează o îndelungată și bogată experiență a comunităților de utilizare a resurselor locale în crearea obiectelor necesare pentru întreținerea vieții.

Tradiția stă la baza meșteșugurilor, fiind un set de mecanisme prin care se transmit din generație în generație caracteristicile esențiale ale culturii. Un meșter cunoaște, profesază, mai bine decât alții, un domeniu specific al creației care necesită cunoștințe și deprinderi de muncă dobândite în mod special. Însușirea și transmiterea noțiunilor, tehnicilor și procedurilor de prelucrare a materiei prime, de confecționare a obiectelor în spiritul tradițiilor meșteșugărești se realiza de cele mai multe ori în cadrul familiei sau prin ucenicie. Din păcate, societatea actuală modernă, clădită cu precădere pe tehnologizare și informatizare, unde globalizarea este la un nivel ridicat și unde fenomenul de uniformizare este din ce în ce mai vizibil, meșteșugurile par să se topească în negura vremurilor, alunecând rând pe rând, aproape pe nesimțite, pe panta dispariției.

Trăim în epoca consumerismului unde totul este de-a gata și din acest motiv migala și truda lucrului manual parcă nu își mai au rostul, uitând însă de faptul că aceste meșteșuguri populare fac parte din moștenirea pe care ne-au lasat-o străbunii noștri. Odată, lucrul făcut de mâna omului avea valoarea unei comori care era păstrată cu sfințenie și transmisă din generație în generație. În fiecare vatră a satului erau meșteri care făureau, cu migală și dragoste, din resursele prețioase ale pământului, cele mai frumoase obiecte de mobilier, pentru uzul gospodăresc, piese vestimentare și multe altele, încărcate de simboluri specifice ce țineau de tradițiile, obiceiurile și cultura populară din zonă. Un vechi proverb românesc spune că meseria este brățară de aur, însă meșteșugarii români din zilele noastre, din ce în ce mai puțini la număr, se pare că sunt percepuți ca și cum ar purta cu ei o povară a trecutului și nicidecum o valoare inestimabilă.

Cu timpul, satele au suferit transformări, oamenii s-au emancipat și au renunțat la meșteșuguri. Industrializarea lumii moderne a înlocuit rapid tradițiile străbune cu fabrici menite să creeze mult și de serie. Astfel, meșteșugurile au început să se risipească, iar povestea lor a mai fost depănată doar de acei oameni pentru care ele au constituit întotdeauna un simbol al identității românești. Meșteșugurile artistice tradiționale valorifică toate bogățiile cadrului natural în care locuiesc comunitățile.

Prelucrarea lemnului, pietrei, lutului, papurii, stufului, paielor, nuielelor sunt activități străvechi, promovate până în prezent pentru a crea obiecte de strictă necesitate. Există deasemenea și alte meșteșuguri care s-au dezvoltat datorită ocupațiilor de bază și secundare, precum: prelucrarea lânii și a pieilor pentru a confecționa haine și țesături de interior, prelucrarea cornului sunt (meșteșuguri dezvoltate în strânsă legătură cu creșterea animalelor), țesutul pânzelor din fire de cânepă și in, confecționarea pieselor de port popular tradițional cu ajutorul țesutului și al cusutului. Iată câteva dintre meșteșugurile cele mai cunoscute și importante din trecut care astăzi sunt pe cale să dispară:

Dogăritul

Din cele mai vechi timpuri, prelucrarea lemnului a fost o îndeletnicire a strămoșilor noștri. În fiecare sat românesc erau tâmplari, dulgheri și dogari, meșteri populari instruiți din tată în fiu. Dogarii alegeau esența lemnului în funcție de ce se pune în butoi.

Pentru murături era potrivit lemnul de stejar sau de fag alb, iar pentru lichide se folosea lemnul de dud și cel de salcâm. Doagele fiind curbate erau cioplite de meșteri cu barda, ușor pe fibra lemnului, apoi aceștia le lasau în apă, le prindeau cu cercuri metalice, pentru ca în final să se facă etanșarea cu papură. Această breaslă, la ora actuală are foarte puțini meșteri.

Închistatul /încondeiatul ouălor

În ajunul Sfințelor sarbători de Paști, la sate, era respectată cu sfințenie tradiția încondeierii ouălor. În Joia Mare sau în Sâmbata din Săptămâna Luminată, gospodinele pregăteau cele necesare, alegând cele mai albe ouă din cuibar, ceara în care urmau să fie scaldate, culorile care dădeau viață ouălor, dar și chisita, instrumentul din lemn, ce are în capăt un smoc de păr de care e legat un vârful metalic ascuțit, cu ajutorul căruia se pot desena motivele tradiționale. Simbolurile cele mai întâlnite în această tehnică de împodobire a ouălor sunt crucea, coarnele berbecului, frunza, spicul de grâu, floarea de măceș, floarea Paștelui, dar și diferite alte forme geometrice.

Cele mai frumoase ouă inchistate le putem încă admira în zona Bucovinei, unde mai întâlnim câțiva artiști care duc mai departe acest meșteșug. Artă încondeierii ouălor se regăsește și în regiunile din Transilvania, Muntenia, Banat sau Țara Bârsei. Dacă în trecut culorile erau vegetale, obținute după rețete străvechi, astăzi sunt folosite, din ce în ce mai des, cele sintetice.

Torsul, țesutul și cusutul - motive de organizare a șezătoarelor de odinioară

Torsul lânii, țesutul și cusutul erau cele mai întâlnite îndeletniciri ale femeilor de la sat. Localnicele cele mai harnice și pricepute formau așa-zisele șezători în zilele scurte de iarnă, unde povesteau, cântau și lucrau. Fiecare gospodărie avea o odaie în care se găsea lada de zestre în care erau păstrate haine, lenjerii, prosoape, covoare lucrate cu migală și măiestrie de cele mai pricepute mâini.

Tehnica țesutului la război, folosită în realizarea covorului, a țolului sau a preșului cum mai este numit, a fost inclusă în Patrimoniul Mondial UNESCO, fiind admirată de lumea întreagă.

Olăritul

Din vechi timpuri, cu ajutorul focului și cu măiestrie, pământul și apa au prins viață în mâna românului, lutul căpătând diferite forme și întrebuințări. Vasele astfel obținute erau pictate în culorile pământului și arse în cuptoare. Olăritul, acest meșteșug milenar al românilor, are ca mărturie a existenței pe acest pământ descoperirea ceramicii de la Cucuteni, din anul 1884, din zona Iașului. Cultura Cucuteni este una dintre cele mai vechi de pe teritoriul Europei, având o vechime de peste 6.500 de ani.

Confecționarea măștilor

Folosit în ritualurile păgâne, jocul măștilor este cunoscut încă din epoca precreștină. Confectionate din materiale naturale diverse, piele, blană, pânză, coarne etc. și decorate cu ciucuri, clopoței,

mărgele, măștile alungau spiritele și dădeau curaj celui ce le purta. Astăzi, în satele românești, localnicii își pun măști, la diferite sărbători, în special în perioada colindatului de iarnă, cele mai des întâlnite fiind capra și ursul. Măștile pot întruchipa diferite animale, personaje mitologice, reale ori imaginare și sunt folosite în funcție de calendarul popular.

Un obicei precreștin unic în lume, practicat în comuna Nereju din Vrancea și care este păstrat și astăzi cu sfințenie este Chipăruș. Măștile pentru acest personaj sunt confecționate din lemn.

Făuritul

Tot din ansamblul meșteșugurilor populare românești, face parte și prelucrarea fierului, cunoscută încă din secolul al II-lea. La sate, obiectele de fier erau folosite la muncile agricole, pastorale, ori gospodărești. Unul dintre cele mai simple obiecte din fier, lucrat de meșterii făurari, este cuiul, fiind extrem de important în imbinarea elementelor unui ansamblu. Uneltele descoperite pe teritoriile vechilor cetăți, din Orăștie și nu numai, sunt mărturia ale stăpânirii acestui meșteșug de către cei din spațiul carpatodanubiano-pontic. În unele ateliere se mai păstrează și astăzi forme rudimentare ale uneltelor de odinioară.

Cojocăritul

Cojocăritul a reprezentat o îndeletnicire a țăranilor de la munte, care își petreceau viața în strânsă legătură cu cea a turmelor de oi.

Acest

meșteșug presupune o bună cunoaștere a tehnicii argăsitului, cârnuitului, ghipsuitului, croitului și înfloritului. Toate acestea sunt esențiale pentru obținerea unui cojoc frumos și călduros, cu modele dintre cele mai frumoase care diferă de la o zonă la alta a țării. În funcție de zona geografică întâlnim cojoace ciobănești, bundițe, cheptare, crăpare sau cheptăruțe.

Cruceritul

Confecționarea, sculptatul și pictarea crucilor, dar și transcrierea de versuri pe acestea în memoria unei persoane decedate, era preocuparea meșterilor cruceri. În lucrarea Cultură țărănească gorjeană, găsim menționate aspect legare de acest meșteșug ce are la bază un obicei popular străvechi: „După tradiție, la înmormântare, pe direcția capului mortului, se înfigea în pământ stâlpul, cu o înălțime de circa 1,5 m și partea superioară antropomorfă. În dimineața din sâmbăta pomenii de șase săptămâni bărbații din familia celui decedat puneau trei cruci: una la capul mortului iar celelalte două la o punte, anume așezată să treacă oamenii și la o fântână, să fie sufletului mortului. În Gorj la fântâni, poduri, la răscruce de drumuri, în locuri în care s-au petrecut evenimente se așezau troițe.

Stâlpii mortuari, crucile și troițele se făceau de dulgheri sau de tâmplari, din lemn de esență tare rezistent la intemperii: stejar, frasin, gârniță. Crucile din cimitirele gorjene erau simple, îmbinarea celor două părți (cea verticală și cea orizontală) făcându-se prin tăiere și îmbucare, iar fixarea lor se realiza prin folosirea cuielor. Pe stâlpul vertical erau înscrise cu vopsea datele personale ale decedatului, iar în partea orizontală numele și prenumele. Unii meșteri lemnari s-au specializat în confecționarea crucilor și sicriilor. Pe lângă priceperea executării lucrărilor, ei trebuiau să îndeplinească unele precepte morale, urmărindu-se să fie curați sufletește și trupește“. În zonele de sud și est ale Gorjului se obișnuia să se fixeze cruci de pomenire, la marginea drumului, pentru cei morți departe de casă. Acestea erau pictate în culori vii, cu motive religioase.

În județul Gorj au fost mulți meșteri cruceri-iconari dintre care au mai rămas doar câțiva ce duc mai departe acest meșteșug deoarece, în aceste regiuni se păstrează încă un adevărat cult pentru diversele tipuri de cruci pe care urmașii celui decedat le pun în diferite locuri, dar și o recunoștință aleasă celor plecați de pe acest pământ.

Șindrilaritul

În vechime, bisericile, casele și anexele gospodărești din lemn erau acoperite cu șindrila. Aceasta era confecționată, cu precădere, din lemn de rășinoase, de esență moale, dar și din fag ori stejar. Meșterii șindrilari începeau prin tăiatul lemnului în bucăți pe care le numeau bile, toamna târziu și iarna atunci când se împuțina seva lemnului. Apoi, urma spargerea bilor în sferturi, folosind spărgătoarea, până și maiul. Din sferturi se făceau fâșii care erau prelucrate mai apoi pe fibră cu cuțitoaia, în capra de tras șindrila, unde lemnului i se dădeau diferite forme (rotundă, dreaptă, cu moț, sau coadă de rândunică). Șindriile astfel obținute se păstrau în baloturi legate până la întrebuințare. Cu cât meșterul se pricepea să bată mai bine șindrila pe acoperișul casei, cu atât acesta era mai rezistent. Acesta începea cu bătutul șindriilor de la popalele acoperișului, de jos în sus, fixând-o bine pe lemnăria acoperișului, pe lănteți.

La început, șindrilarii foloseau pentru fixare cui de lemn, ulterior s-a trecut la utilizarea cuielor metalice. Durabilitatea în timp a acoperișurilor din șindrila era de aproximativ 20-30 de ani. În acest sens, șindrila era tratată cu soluție de piatră vânăată. Fumul din pod era benefic deasemenea pentru rezistența în timp a acoperișurilor din șindrila.

Rogojinăritul

Un meșteșug mai rar întâlnit era rogojinăritul, practicat odinioară în satele din apropierea bălților și mlaștinilor, unde crește papura, aceasta fiind materia primă întrebuințată la confecționatul rogojinilor, papornitelor și ștergătoarelor pentru picioare. În unele zone mai există și azi astfel de meșteri care realizează împletituri nu doar din rogojină, ci și din alte materiale. Recoltatul papurei era prima operațiune pe care meșterul rogojinar o făcea. Aceasta era mai întâi tăiată, curățată, iar apoi se lăsa un timp la uscat.

Tehnica rogojinăritului presupunea inițial despicarea firului de papură în două, pentru a i se scoate mijlocul din care se făcea urzeala. Țesutul rogojinilor se realiza în războaie verticale asemănătoare gherghifului, care aveau în componență două suluri, blocate de două zăvoare și o spată, construită din două scânduri găurite în șir, prin care era trecută urzeala și care purtau numele de dreve.

Papura rămasă după despicat se împletea cu mâna printre firele urzelii, țesutul realizându-se prin bătutul cu spata. Rogojinile erau comercializate odinioară în piețe, în târguri, la bâlciuri, fiind apoi folosite ca așternut de pat ori pe jos, în odaia bună a țăranului.

Meșteșugul împletirii părului de capră

Cândva, acest meșteșug era o îndeletnicire bărbătească, iar obiectele realizate de meșteșugari (trăiștile, desagii, carpetele, cergile, preșurile, frânghiile și lucrări artizanale) erau foarte căutate.

Din părul de capră, care avea o rezistență deosebită, se împleteau suvițe care erau folosite ca baieară de traistă și desagi, funii ori nojițe. Se începea cu sortarea părului cu ajutorul unui dispozitiv special, alcătuit dintr-o scândură fixată cu unul din capete în pământ, iar la celălalt având patru sfori, legate de un băț, numit «bătător». Trăgând de bătător peste părul strâns, firele bune pentru tors, cele mai lungi, se alegeau dintre celelalte. Torsul se realiza cu o roată specială care era acționată de o sfoară groasă din păr de capră, denumită «iorgan» și care trecea prin axul acesteia dar și printr-un scripete, fixat la capătul atelierului. Pentru a nu se împrăștia, caierul de lână era băgat într-un burduf și era legat la brâul meșterului. Meșterul era așezat în fața roții, agăța «iorganul» cu un cârlig, apoi punea lâna în capătul «mâinilor» și începea să tragă, către înapoi. Când ajungea la capătul atelierului, așeza firele răsucite pe doi țaruși, unul pentru urzeală, celălalt pentru băteală.

După ce se adunau mai multe fire se făceau ghebele. Localitatea Petrești, din comuna Bărbătești, din județul Gorj este recunoscută național pentru prelucrarea părului de capră, meșteșugul fiind practicat aici încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea.

Făurirea instrumentelor muzicale

Oamenii satelor erau mari iubitori ai cântecului popular. Astfel, au învățat să-și confecționeze singuri diferite instrumente care să scoată sunete armonioase. Fluierul a fost printre primele instrumente făurite de meșterii populari din lemn de prun, frasin, cireș, salcâm. Lemnul se crăpa cu securea în lungul fibrei, apoi se lasă la uscat. Meșterul dădea apoi lemnului o formă cilindrică, cu ajutorul unei barde, pentru fasonat și cu ajutorul cosorului. Lemnul era tăiat la dimensiunea fluierului, iar bucata astfel obținută era găurită cu sfredele de diferite mărimi, până aproape de capătul inferior. Pentru străpungere, meșterul folosea o daltă. De-a lungul tubului se tăiau șase găuri, iar în partea de sus, opusă poziției celor șase găuri, astupate de degetele fluierașului, se creșta vrana (ochiul) și crăpătura pentru suflat, denumită răsufătoare. Urma ca fluierul să fie vopsit, apoi legat cu inele late din alamă, ornate. În județul Gorj au fost confecționate și cavale, fluier lungi de 70-80 cm și mai mari în circumferință, cu capătul superior mai strâmt decât cel inferior.

Fluierile și cavalele erau fierte în lapte de var, pentru a li se înfunda porii, iar după zvântare se ungeau cu ulei de floarea soarelui și se dădeau cu lac. Meșteșugurile artistice tradiționale au o valoare inestimabilă menită să ne facă să înțelegem spiritul, măreția și forța de creație artistică a comunităților, precum și aspecte legate de rădăcile și obiceiurile vieții de zi cu zi din mediul rural. Obiectele realizate de meșterii populari, au diverse forme adaptate nevoilor și funcțiilor practice, urmărind o notă estetică mai cu seamă prin decorarea acestora, prin îmbinarea motivelor populare, simbolurilor și a culorilor cu ajutorul tehnicilor bine stăpânite, respectând modele bine ancorate în vreme în ceea ce privește zona geografică. Motivele decorative scot în evidență, cu ajutorul ornamentelor, reprezentări ale universului social, mitologic, folcloric, istoric și simbolic al satelor românești tradiționale care dețin acest patrimoniu. Păstrarea și perpetuarea tradițiilor și obiceiurilor

populare moștenite de la străbunii noștri oferă o șansă meșteșugurilor populare de a nu fi pierdute definitiv.

Meșteșugurile, alături de folclor, obiceiuri și portul popular sunt valori tradiționale care definesc identitatea unui popor, oferindu-i unicitate, statornicie și nemurire în ciuda trecerii timpului. Aceste elemente de cultură și tradiție populară creează punți de legătură între generații, reprezintă documente grăitoare privind istoria și cultura unui popor. Ele constituie o componentă extrem de valoroasă, o moștenire neprețuită pentru noi, locuitorii acestor pământuri. Pentru ca acest popor să trăiască prin ceea ce lasă urmașilor săi, moștenirea strămoșească trebuie dusă mai departe prin orice mijloace, iar protejarea patrimoniului cultural rural tradițional trebuie să constituie o prioritate în acest sens.

Educația în spiritul prețuirii și promovării culturii locale, a dragostei și respectului pentru creația înaintașilor, pentru civilizația materială a familiei și satului trebuie să devină parte constitutivă a procesului educativ atât în școli cât și în familie. Patrimoniul nostru cultural reprezintă o adevărată gură de oxigen, care ne ajută să ne întoarcem la natură, la originile noastre populare, tradiționale și bineînțeles la Dumnezeu. Păstrându-l ne apărăm astfel propria identitate, dragostea de frumos, bunătatea, ospitalitatea, omenia, toleranța, istoria, rădăcinile, valorile morale făurite de-a lungul vremii prin trudă și suferință.

Adriana Apostol

INDEPENDENȚA
ROMÂNĂ

*Independența
prin Cultură*